

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษาที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบการเข้าสู่อาชีพนักข่าวของสื่อมวลชนนั้น เป็นวิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ Qualitative Research ซึ่งได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของสำนักปฏิกรรมสัญลักษณ์นิยมที่ใช้วิธีการศึกษาแบบธรรมชาติ (naturalistic inquiry) อันเป็นวิธีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการยึดมั่นผูกพันในการเข้าสู่โลกของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันโดยมีหลักเกณฑ์พื้นฐาน 3 ประการที่จะกำหนดถึงความสอดคล้องในวิธีการศึกษา (Denzin, 1970:7)

1. ความเป็นจริงทางสังคมที่รู้สึกและเข้าใจได้เป็นผลผลิตทางสังคมบุคคลที่ร่วมปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นเป็นผู้ก่อให้เกิดหรือสร้างค่านิยมแห่งสถานการณ์ของเขาขึ้นมา
2. มนุษย์ได้รับความเชื่อมาว่า มนุษย์สามารถที่จะมีพฤติกรรมทางจิตสะท้อนภาพของตนเอง รวมทั้งมีความสามารถในการแต่งรูปและแนวทางพฤติกรรมของตนเองและคนอื่น
3. ในช่วงของการสวมจุดยืนของตนเองและใช้จุดยืนดังกล่าวในการนิยามหรือตีความพฤติกรรมของคนอื่น มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นสิ่งซึ่งต่อรองประนีประนอมได้ และบ่อยมากที่ทำนายไม่ได้ การปฏิสัมพันธ์จึงเป็นสัญลักษณ์ เพราะว่าเกี่ยวข้องกับการใช้สัญลักษณ์ คำความหมายและภาษา

จุดหลักของแนวคิดนี้ก็คือ การมองว่าโลกทางสังคมของมนุษย์ไม่ได้ประกอบด้วยวัตถุที่มีความหมายในตัวของมันเอง แต่ความหมายของวัตถุนั้นขึ้นอยู่กับ การกระทำของมนุษย์ที่มีต่อการกระทำเหล่านั้น ประสบการณ์ของมนุษย์เป็นไปในลักษณะที่ว่ากระบวนการแห่งการให้นิยามวัตถุทั้งหลายมีการเปลี่ยนแปลง ตั้งนิยามขึ้นมาใหม่ เคลื่อนย้ายตำแหน่ง และปรับทิศทางได้ใหม่ตลอด

จากหลักเกณฑ์พื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการของแนวคิดปฏิสัมพันธ์ทางสัญลักษณ์นิยมทำให้วิธีการในการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมจำเป็นต้องสอดคล้องกับแนวคิดในการศึกษา ดังนั้น แนวทางพื้นฐานที่นำมาใช้เป็นรากฐานของระเบียบวิธีการศึกษาก็คือ

1. จะต้องศึกษาการกระทำของผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นนักข่าวจากทัศนะของบุคคลผู้ที่เป็นเจ้าของการกระทำนั้นเองจึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้งและถูกต้องตามประสบการณ์ของเจ้าตัวที่ผ่านมา สิ่งนี้เองที่ทำให้วิธีการมองจากจุดยืนของผู้สังเกตที่เป็นกลาง มีระบบค่านิยมและความคิด ความเชื่อ อาจจะขัดกันการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์จึงต้องเข้าไปหาความหมายจากจุดยืนของตัวนักข่าวเองว่า เขาให้ความหมายต่อการกระทำและสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไร

2. การศึกษาจะต้องใช้มโนทัศน์ยึดหยุ่น (Censitizing Concept)¹ อันเป็นมโนทัศน์กว้าง ๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อลงไปค้นหาความหมายที่แท้จริงจากโลกทัศน์ของนักข่าวมากกว่าจะใช้มโนทัศน์เชิงนิยามที่กำหนดขอบเขตไว้ตายตัว

3. ในการศึกษาวิจัยเรื่องการเข้าสู่อาชีพนักข่าวของสื่อมวลชนจะใช้วิธีนำตัวแบบในการศึกษาเชิงกระบวนการมากกว่าตัวแบบเชิงกลไก เป็นพื้นฐานในการศึกษา

4. จะต้องศึกษาการกระทำของมนุษย์ในสภาพตามธรรมชาติพื้นฐานทั้งหมดนี้สืบเนื่องมาจากรากฐานความคิดของ Blumer ที่ว่า "ระเบียบวิธีศึกษาในสังคมศาสตร์จะต้องมีความสอดคล้องกับลักษณะของโลกทางสังคม" นั่นเอง
ตามความหมายของ Blumer มโนทัศน์ยึดหยุ่นก็คือมโนทัศน์ที่ขาดลักษณะชี้เฉพาะเจาะจงหรือลักษณะ bench marks และผลก็คือ มันไม่สามารถ

¹ ข้อถกเถียงเกี่ยวกับมโนทัศน์ เชิงนิยามและมโนทัศน์ยึดหยุ่น
รายละเอียดจาก Blumer (1954 : ASR. 19:1;3-10) เรื่อง "What is wrong with social theory?"

ทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงตัวอย่างได้โดยตรง และเนื้อหาที่สอดคล้องได้ทันที แต่มันกลับให้แง่มุมกว้าง ๆ ของการอ้างอิงและแนวทางในการเข้าสู่ตัวอย่างเชิงประจักษ์จากพื้นฐานของแนวความคิดตามวิธีการศึกษาแบบธรรมชาติ จะเป็นแนวทางที่นำมาใช้อธิบายถึงวิธีวิจัย ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์สำหรับประเมินถึงความน่าเชื่อถือ (Scientific credibility) ในการศึกษาครั้งนี้ตามเกณฑ์ที่ใช้ประเมินถึงความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเท่าที่ผ่านมาในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพนั้น มีลักษณะที่สำคัญบางประการซึ่งต้องอาศัยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์อย่างลุ่มลึกได้แก่ การที่นักวิจัยถือว่าตัวเองเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นการวิจัยเรื่องการเข้าสู่อาชีพนักข่าวครั้งนี้ ผู้ศึกษาจึงต้องอาศัยความเข้าใจซึ่งจะได้รับจากการเข้าไปอยู่ในสถานที่ที่เป็นแหล่งข้อมูลโดยตรงไม่ว่าจะเป็นการเข้าไปคลุกคลีกับกลุ่มเป้าหมายภายในองค์กรหนังสือพิมพ์สยามรัฐหรือกรมประชาสัมพันธ์ ก็ตาม

แหล่งข้อมูล

สำหรับแหล่งข้อมูลซึ่งจะทำให้ได้มาซึ่งความเข้าใจต่อกระบวนการเข้าสู่อาชีพนักข่าวของสื่อมวลชนนั้น ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล 2 ประการคือ

1. ข้อมูลบุคคล

แหล่งข้อมูลจากตัวบุคคลนี้ จะเป็นการศึกษาถึงประวัติชีวิตของนักข่าวแต่ละคนว่ามีลำดับชีวิตและความเป็นมาอย่างไร ก่อนที่จะเข้ามายึดการทำงานในฐานะนักข่าวเป็นอาชีพประจำ ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อตนเองและอาชีพการงาน โดยจะอาศัยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก หรือเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบบอกเล่านั่นเอง

ผู้ศึกษาเชื่อว่าระหว่างที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายอยู่นั้น ผู้ศึกษาอาจจะได้รับข้อมูลที่สำคัญอีกระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่เป็นทางการ อันเกิดจากการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ผู้ศึกษาเคยรู้จักและคุ้นเคยกับ Key Informant มาก่อน ทั้งนี้เพราะความที่ผู้ศึกษามีอาชีพเป็น

นักข่าวอยู่ก่อนแล้ว ข้อมูลที่ได้รับจึงไม่น่าจะผิดพลาดไปจากข้อเท็จจริงมากนัก เพราะผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษาวิจัยคราวนี้ต่างก็เคยรู้จักมักคุ้นกันมาก่อน แต่ก็อาจจะมีความเป็นไปได้บ้างครั้งที่ผู้ถูกวิจัยอาจจะบิดบังความจริงบางประการ ซึ่งแม้แต่คนที่สนิทสนมที่สุดอาจจะไม่ยอมเปิดเผยเลยก็ได้

ส่วนข้อมูลที่เข้าไปเก็บจากกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐบาลนั้น ถึงแม้ว่าผู้ศึกษาจะยอมรับว่าไม่ค่อยมีความคุ้นเคยกับองค์กรแห่งนี้มากนัก แต่กระนั้นผู้ศึกษาก็มีคนรู้จักบางคนซึ่งเป็นนักข่าวบ้างหรือรับผิดชอบงานในแผนกอื่นบ้างที่สามารถให้ข้อมูลเพื่อใช้สำหรับการตรวจสอบได้เป็นอย่างดี

เนื่องจากเล็งเห็นแล้วว่าหากจะทำการเก็บรวมข้อมูลจาก Key Informant ซึ่งเป็นนักข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันนั้นจะไม่ค่อยสร้างปัญหาหรือความลำบากใจให้แก่ผู้ศึกษามากนัก ทั้งนี้เพราะผู้ที่ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งกับผู้ศึกษาได้เคยรู้จักมักคุ้นและร่วมงานต่อกันและกันมาบ้างแล้ว ความลำบากลำบากเพื่อช่วยเหลือกันในยามทำงานและการปฏิสังสรรค์กันอยู่เสมอมีส่วนช่วยลดช่องว่างสำหรับผู้ให้ข้อมูลซึ่งปฏิบัติงานประจำในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันที่อาจมองว่า ผู้ศึกษาเป็นคนแปลกหน้าสำหรับพวกเขาในทางตรงกันข้ามบุคคลเหล่านี้จะรู้สึกเกิดความสนิทสนมและยินดีให้ข้อมูลลึกซึ้งส่วนตัวบางประการแก่ผู้ศึกษาด้วยความเต็มใจ

ทางด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือ Key Informant ของกรมประชาสัมพันธ์ นั้น เนื่องจากเป็นองค์กรสื่อสารมวลชนของรัฐ ดังนั้นการที่ผู้ศึกษาจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักข่าวได้คงต้องขออนุญาตจากผู้บริหารของกรมประชาสัมพันธ์ เสียก่อน ถึงแม้ว่าผู้ศึกษาจะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับนักข่าวบางคน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในกรมประชาสัมพันธ์บ้างแล้วก็ตามทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามลักษณะที่ว่า "เข้าตามตรอก ออกตามประตู" เพราะการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานของราชการนั้นเป็นที่รู้กันดีอยู่แล้ว เป็นองค์กรที่ต้องมีระบบระเบียบและเป็นขั้นเป็นตอนอย่างไร

อย่างไรก็ตามไม่ว่าผู้ศึกษาจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูล ณ แหล่งที่เป็นศูนย์รวมของข้อมูลที่ใดก็ตาม ผู้ศึกษาคิดว่าการเปิดเผยตัวเองในฐานะที่เป็นผู้วิจัยและเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นไม่น่าจะสร้างปัญหาเรื่องการไม่ยอมให้ความร่วมมือของผู้ให้ข้อมูลกับผู้ศึกษาทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาคิดว่า การเปิดเผยตัวเองว่า แท้ที่จริงเป็นใครและต้องการมาทำอะไรนั้นไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ปิดกั้นความเป็นกันเองระหว่างผู้ศึกษากับ Key Informant ผู้ศึกษาคิดว่าสำหรับนักข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันนั้นการเปิดเผยตัวเองว่าเป็นใครนั้นหรือไม่พยายามเปิดเผย ตัวเองก็มีใช้สาระสำคัญเพราะข้อเท็จจริงที่ได้รับสามารถนำมาตรวจสอบความจริงได้จากผู้ปฏิบัติงานคนอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งตรวจสอบข้อมูลกับผู้ดูแลสถานที่หรือภาารโรงแนเอง เนื่องจากบุคคลผู้นี้มีอายุการทำงานมากกว่า 10 ปี บางทีอาจจะทำงานมานานกว่านักข่าวประจำกองบรรณาธิการบางคนเสียอีก

สำหรับองค์กรสื่อสารมวลชนอย่างเช่น กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการนั้นเป็นที่แน่นอนว่า ผู้ศึกษาจะต้องเปิดเผยตัวเองว่าเป็นใครและต้องการอะไร เพื่อเปิดทางไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ประสงค์ ซึ่งในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะกลายมาเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้ เหล่านี้ก็รับรู้มาก่อนหน้านี้ด้วยว่าผู้ศึกษามีอาชีพเป็นนักข่าวเช่นกันทั้งนี้เพราะผู้ศึกษาเคยได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนผู้สื่อข่าวของประเทศไทยเดินทางไปดูงานด้านสื่อสารมวลชนในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ซึ่งมีกรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการคัดเลือกนักข่าว ซึ่งจะเป็นตัวแทนของประเทศไทยเดินทางไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวด้วย ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความคุ้นเคยและรู้จักเจ้าหน้าที่บางคนในกรมประชาสัมพันธ์เป็นอย่างดี

การที่บุคคลากรภายในกรมประชาสัมพันธ์รู้จักผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นนักข่าวด้วยนั้นก็ส่งผลดีบางประการให้กับตัวผู้ศึกษาเองในแง่ที่ว่า ทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญและผู้ศึกษาต่างก็มีประสบการณ์การทำงานในวิชาชีพเดียวกันมาก่อน การที่นักข่าวในกรมประชาสัมพันธ์จะถูกสอบถามหรือให้อธิบายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ตัวแปรอันเป็นปัจจัย

บางประการทั้งภายนอกและภายในช่วงประสบการณ์ชีวิตของเขานั้น ทั้งสองฝ่ายน่าจะสื่อสารทำความเข้าใจกันได้เป็นอย่างดี

ประกอบกับข้อมูลที่ได้รับจากนักข่าวของกรมประชาสัมพันธ์ก็ไม่น่าจะคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงมากนัก เพราะนอกจากผู้วิจัยจะแน่ใจว่า Key Informant ชุดนี้จะมีความเกรงใจในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นนักข่าวเช่นเดียวกับพวกเขาแล้วผู้ศึกษายังสามารถตรวจสอบข้อมูลตามรายละเอียดที่ Key Informant ให้สัมภาษณ์มากับเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ภายในกรมประชาสัมพันธ์ได้ โดยอาศัยสัมพันธ์ไมตรีระหว่างผู้วิจัยกับเจ้าหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ที่มีมาก่อนในอดีตเป็นตัวแผ้วถางทางเปิดเผยรายละเอียดให้ได้ข้อมูลที่ผู้วิจัยยังได้ไม่ครบถ้วนจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การที่ผู้วิจัยเคยมีความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนในฐานะคนรู้จักกับนักข่าวและเจ้าหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์มาก่อนบ้างแล้ว ทำให้ได้รับการร่วมมือในระดับหนึ่งที่ทำให้ผู้ศึกษามีช่องโอกาสอื่นอันเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้ศึกษาทราบถึงทิศทางที่จะเข้าสู่ Key Informant ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับเกี่ยวกับการทำงานในลักษณะกว้าง ๆ ของกรมประชาสัมพันธ์โดยเริ่มต้นจากคนที่รู้จักยอมเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ทำให้ผู้ศึกษามีพื้นฐานสนับสนุนให้เกิดความมานะพยายามที่จะศึกษากับนักข่าวคนอื่น ๆ ต่อไป

ก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยคิดจะใช้วิธีการที่เรียกว่า Snowball Technique ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้สำหรับการเข้าถึงตัวอย่างที่ศึกษาขั้นตอนต่อไปนี้

1. บุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีบุคลิกภาพตามที่ต้องการจะได้รับการสัมภาษณ์ และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมเพื่อให้คนกลุ่มนี้ระบุถึงบุคคลอื่นที่มีคุณสมบัติที่ต้องการศึกษา

2. ศึกษาบุคคลที่ได้รับการระบุจากบุคคลแรกและจะได้รับการระบุต่อ ๆ ไปจนเห็นเป็นโครงร่างของสิ่งที่ต้องการศึกษา

อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยพิจารณาแล้ว คิดว่าลักษณะ Snowball Technique ยังมีใช้วิธีการที่ตึง แต่ก็ได้หมายความว่า จะละเว้นไม่นำเอาวิธีนี้มาใช้เสียเลยเพียงแต่ผู้วิจัยเห็นว่า อยากรจะระบุบุคคลที่จะกลายเป็น Key Informant เอาไว้ก่อนแบบเฉพาะเจาะจง ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาวิจัยเป็นการศึกษาในลักษณะเปรียบเทียบระหว่างนักข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐและนักข่าวของกรมประชาสัมพันธ์ ดังนั้นผู้วิจัยคิดว่าหากจะระบุตัวบุคคลที่จะเป็น Key Informant ของการให้ข้อมูล เกี่ยวกับการเข้าสู่อาชีพนักข่าวในสังกัดหน่วยงานของพวกเขาได้ โดยที่กลุ่มบุคลากรทั้งสองกลุ่มมีความเหมือนกันในตำแหน่งหน้าที่การงานแล้ว จะทำให้ผู้วิจัยเข้าใจถึงลักษณะงานที่มีความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันมากขึ้น

นอกจากนี้เทคนิคของการพิจารณาเลือกสรรนักข่าวที่จะกลายมาเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในอีกลักษณะหนึ่งเราจะพิจารณาจากการกำหนดช่วงอายุของผู้ที่เราไปเก็บรวบรวมข้อมูล หรือที่เรียกกันว่า A Cohort Study ซึ่งแบ่งออกเป็นนักข่าว 5 กลุ่มอายุด้วยกัน คือ

ช่วงอายุของ Key Informant	นสพ. สยามรัฐ	กรมประชาสัมพันธ์
นักข่าวที่มีอายุระหว่าง 25-35 ปี	บรรยง	กอบแก้ว
นักข่าวที่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี	แสงไชย	ปราโมช
นักข่าวที่มีอายุระหว่าง 46-55 ปี	อัศศิริ	ณรงค์
นักข่าวที่มีอายุเกิน 55 ปีขึ้นไป	นพพร	สมศักดิ์

ดังนั้น ข้อมูลในระดับบุคคลที่ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะสามารถไปเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indept Interview) จึงได้แก่ บุคคลที่มีรายนามดังต่อไปนี้

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ รายวัน

1. นายนพพร บุญยฤทธิ บรรณาธิการอาวุโส
2. นายอัศศิริ ธรรมโชติ บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
3. นายบรรยง อินทนา บรรณาธิการข่าว
4. นายแสงไชย เค้าภูไทย หัวหน้าข่าวเศรษฐกิจ

กรมประชาสัมพันธ์

1. นายสมศักดิ์ สว่างเจริญ ผู้อำนวยการกองข่าวในประเทศ
2. นายปราโมช รัฐวิจิตร หัวหน้าฝ่ายข้อมูลและวิเคราะห์ข่าว
3. นายณรงค์ ไกรสอนทองศรี บรรณาธิการข่าวประกอบเสียง 5 และผู้สื่อข่าวประจำศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร
4. นางกอบแก้ว อินจนา ผู้สื่อข่าวประจำกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงประวัติชีวิตของนักข่าวซึ่งทำงานสังกัดอยู่ในองค์กรสื่อสารมวลชนที่มีเอกชนเป็นเจ้าของ ซึ่งได้แก่หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน และศึกษาถึงประวัติชีวิตของนักข่าวซึ่งทำงานสังกัดอยู่ในองค์กรสื่อสารมวลชนที่เป็นของรัฐ ได้แก่ กรมประชาสัมพันธ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ทราบถึงประวัติส่วนตัวในอดีตของ Key Informant รวมทั้งความคิดเห็นต่อการทำงานในฐานะนักข่าวภายในองค์กรที่ Key Informant สังกัดอยู่ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 คนนี้ยอมรับความเป็นอาชีพของนักข่าวแล้ว และนอกเหนือจากนั้น เพื่อที่จะทำให้การวิจัยครั้งนี้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลแบบบอกเล่า (Oral document) โดยทำการสัมภาษณ์บุคคลเหล่านี้เพิ่มเติมคือ

1. นายไพฑูรย์ สุนทร บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และอดีตนายกลสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย
ปี พ.ศ. 2532-33

การสัมภาษณ์นายไพฑูรย์ เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา และบทบาท
หน้าที่ของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2535

2. นางวรรณพร งามลัด บุคลากร 7
หัวหน้าฝ่ายการเจ้าหน้าที่

การสัมภาษณ์ นางวรรณพร เพื่อให้ทราบถึงระเบียบและขั้นตอนปฏิบัติ
ในการสรรหาบุคลากรในการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็น
ข้าราชการพลเรือนสามัญ สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน
พ.ศ. 2535

2. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากองค์กรสื่อสารมวลชนซึ่งมีเอกชนเป็นเจ้าของกิจการ โดยพิจารณาเลือกเอาหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันเป็นตัวแทน ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยได้เลือกเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรมประชาสัมพันธ์ในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรสื่อสารมวลชนภาครัฐ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับองค์กรนี้ จะได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ที่หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันเคยจัดทำขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ต้องการจำหน่ายแจกให้แก่บรรดาผู้อุปการะคุณของหนังสือพิมพ์แต่มีเนื้อหาสะท้อนชีวิตการทำงานของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ซึ่งจะ เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขั้ดเกลาเชิงอาชีพของผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันสื่อสารมวลชนแห่งนั้น เมื่อเข้าสู่การเป็นนักข่าว

ผู้ศึกษาจะเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งภายในองค์กรสื่อสารมวลชนที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ว่าจะเป็นเอกสารภายในหรือสิ่งพิมพ์ที่นำออกแจกจ่ายแก่ประชาชนทั่วไป

อาทิเช่น หนังสือพิมพ์สยามรัฐ - สยามรัฐครบรอบ 36 ปี
- 40 ปีสยามรัฐ

- สยามรัฐฉบับพิเศษครบรอบ 42 ปี
- อยู่กับคิกฤทธิ

ซึ่งเอกสารและสิ่งตีพิมพ์เหล่านี้จะเป็นเสมือนผู้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับจากการสัมภาษณ์อันสืบเนื่องมาจากความหลงลืมของผู้ให้สัมภาษณ์เองถึงเหตุการณ์ในอดีตที่อาจเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพลิกผันชีวิตเข้าสู่การเป็นนักข่าวอาชีพหรือในกรณีที่เกิดการปิดบังความจริงบางประการ เช่น การมีอาชีพอื่นควบคู่หรือข้อมูลใหม่ ๆ เกี่ยวกับความเป็นไปของบุคคลตัวอย่างเหล่านี้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทบุคคล ผู้วิจัยเริ่มต้นโดยการสังเกตการทำงานและสัมภาษณ์ Key Informant กลุ่มแรกจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันเป็นการนัดพูดคุยเพื่อให้เกิดความเข้าใจเบื้องต้นก่อนการสัมภาษณ์ ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสถาบันสื่อมวลชนแห่งนี้ด้วย

ต่อจากนั้น ผู้วิจัยจึงจะหันมาเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักข่าวของกรมประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องขออนุญาตจากทางกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นองค์กรราชการที่ต้องมีขั้นตอนดำเนินการอย่างละเอียดอ่อนและเป็นพิธีการ

หลังจากที่ได้รายชื่อกลุ่มบุคคลที่ใช้ในการศึกษาแล้ว ผู้ศึกษามีได้ทำการสัมภาษณ์ในทันที แต่จะพยายามศึกษาลักษณะและวิธีการทำงานของบุคคลเหล่านี้ ซึ่งปฏิบัติงานที่แตกต่างไปจากการทำงานในชีวิตประจำวันของผู้ศึกษาซึ่งเป็นนักข่าวสายต่างประเทศ ซึ่งนอกจากจะทำให้ทราบลักษณะการดำเนินงานในหน่วยงานต่าง ๆ แล้ว ยังทำให้สามารถทราบการทำงานของนักข่าวที่รับผิดชอบงานข่าวในแต่ละแผนก

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ปรากฏว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ให้ความร่วมมือในการนัดหมายเป็นอย่างดี แต่บางรายถึงแม้จะมีการนัดแนะ

กันไว้ล่วงหน้า แต่ก็ยังไม่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้นั้นมีภารกิจที่ต้องรับผิดชอบในหน้าที่การงานเร่งด่วน หรือได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัวมาก่อน ผู้ศึกษาก็จะได้รับคำขอโทษและได้รับการนัดหมายเวลาที่สะดวกกว่าเดิมอีกครั้ง

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ เครื่องบันทึกเทป การจดบันทึก และการสังเกต

การบันทึกเทปมีส่วนช่วยได้มากในการเก็บข้อมูลไว้เป็นหลักฐานอ้างอิง ส่วนการจดบันทึกนั้นจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการสังเกตในขณะที่ผู้วิจัยกำลังทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับองค์กร เพื่อศึกษาถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานของแต่ละแผนก ข้าราชการในองค์กร รวมถึงลักษณะของการปฏิสัมพันธ์กันของกลุ่มตัวอย่างและสมาชิกภายในองค์กรที่เข้าไปศึกษาเหล่านั้น ทำให้ผู้วิจัยได้รับข้อเท็จจริงและก่อให้เกิดความเข้าใจถึงสถานการณ์ปฏิบัติงานของนักข่าวซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างและองค์กรสื่อสารมวลชนที่บุคคลเหล่านั้นสังกัดอยู่ได้ดีขึ้น

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามคร่าว ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางทำให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงประวัติชีวิตส่วนตัวของนักข่าวนั้นอย่างแท้จริง ลักษณะของคำถามจะประกอบด้วย

1. ขอให้เล่าถึงประวัติการศึกษา, ชีวิตความเป็นมาซึ่งเป็นภูมิหลังก่อนที่จะเข้ามาสัมผัสชีวิตของการเป็นนักข่าว
2. มีปัจจัยอะไรที่ทำให้เขาตัดสินใจเข้าสู่อาชีพนี้ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษามาทางด้านนิเทศศาสตร์โดยตรง)
3. ได้รับการเรียนรู้ทางอาชีพและการปรับตัวทางอาชีพอย่างไร? ใครเป็นแบบอย่างที่เขารู้จักประทับใจและถือเป็นอาจารย์คอยชี้แนะอบรมสั่งสอนด้านอาชีพให้แก่เขา

4. มีปัจจัยหรือสิ่งจูงใจอะไรที่ทำให้เขายังคงยึดอาชีพนี้ต่อไป
5. ลักษณะของหน้าที่ความรับผิดชอบในปัจจุบันและก่อนหน้านั้นเคยรับผิดชอบงานด้านใดมาบ้าง
6. หากมีโอกาสที่จะออกจากอาชีพนี้ จะมีปัจจัยอะไรที่เป็นแรงหนุนทำให้เขาตัดสินใจต่อทางเลือกใหม่

ผู้ศึกษาจะใช้คำถามเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์ตอบให้มากที่สุดตามที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือ Key Informant ปรารถนา แต่กระนั้นคำตอบบางคำถามอาจล้นหรือไม่ครอบคลุมคำถามหรือตอบไม่ตรงประเด็นบ้าง ดังนั้นผู้วิจัยจะใช้วิธีซักถามไปเรื่อย ๆ เสมือนการพูดคุยกันให้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่ประสบในระหว่างการสัมภาษณ์ได้แก่

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางคนมีการ "ปิดบังความจริง" บางส่วน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้ตอบอาจจะคิดว่าเป็นคำถามส่วนตัวเกินไป หรือไม่ประสงค์จะพูดถึงเรื่องนั้น ๆ เอง ผู้ศึกษาจึงต้องใช้วิธีเลี่ยงไปสอบถามคำถามอื่นต่อไป แต่วกกลับมาถามซ้ำหรือใช้วิธีสอบถามเอาจากผู้ใกล้ชิดตัวบางครั้งอาจทำให้ได้ข้อมูลใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงมากกว่า
2. จดจำเหตุการณ์บางอย่างในอดีตไม่ค่อยได้ เพราะเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้นล่วงเลยมานานแล้ว ผู้ศึกษาจึงขอร้องให้ลงบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ๆ ของบ้านเมืองบ้าง เทศกาล หรือประเพณีบ้าง เพื่อตรวจสอบช่วงเวลาที่สอดคล้องกัน
3. ทรรศนะบางอย่างซึ่งเป็นข้อมูลที่ Key Informant ให้มาอาจจะเจือปนด้วยอคติในแง่บวกหรือลบ ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ซึ่งย่อมหมายถึงลักษณะที่ขาดความเป็นกลางของผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งตรงจุดนี้คงให้โอกาสแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ที่จะแสดงความคิดเห็นออกมาให้มากที่สุดโดยไม่คำนึงถึงความเป็นกลางของสถานการณ์เนื่องจากความเป็นกลางนั้นไม่สามารถหาอะไรมาเป็นมาตรฐานในการวัดนอกเสียจากวิจาร์ณญาณของผู้ให้สัมภาษณ์เอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง "การศึกษาเปรียบเทียบการเข้าสู่อาชีพนักข่าวขององค์กรราชการและองค์กรเอกชน" ผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้จากกรณีศึกษาการเข้าสู่อาชีพนักข่าวของหนังสือพิมพ์สยามรัฐ และข้อมูลจากนักข่าวของกรมประชาสัมพันธ์มาวิเคราะห์เพื่อหาลักษณะในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามาประกอบอาชีพนักข่าวระหว่างองค์กรราชการกับองค์กรเอกชน
2. เปรียบเทียบปริบทที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบ ตลอดจนการถ่ายทอดทางอาชีพ
3. ลักษณะของการสิ้นสุดในอาชีพ
4. ปัจจัยที่สนับสนุนให้ยังคงประกอบอาชีพนักข่าวอยู่ต่อไป
5. ปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลนั้นต้องสิ้นสุดการประกอบอาชีพนักข่าว

การนำเสนอข้อมูล

สำหรับการนำเสนอข้อมูลใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่ออธิบายถึงเหตุการณ์ เงื่อนไข สภาวะที่เกิดขึ้นในประสบการณ์ชีวิตของผู้ประกอบงานข่าว ซึ่งสังกัดอยู่ในหน่วยงานภาคเอกชนและรัฐบาล โดยเสนอตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นก่อนเข้าสู่อาชีพนักข่าว โดยอธิบายถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้ามาสู่อาชีพนักข่าว

ขั้นการดำรงสถานะบทบาทในอาชีพ หลังจากที่บุคคลได้ตัดสินใจก้าวเข้ามาอยู่ในอาชีพนักข่าวเต็มตัวแล้ว มีปัจจัยใดบ้างที่ยึดเหนี่ยวให้บุคคลนั้นยังคงสถานะในอาชีพนั้นอยู่ต่อไป รวมทั้งลักษณะการถ่ายทอดทางอาชีพ

ขั้นการยุติบทบาททางอาชีพ เมื่อทำงานในอาชีพนักข่าวนี้ได้ระยะหนึ่ง จะมีปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามาสอดแทรกทำให้บุคคลากรผู้นั้นต้องสิ้นสุดในอาชีพนี้

การนำเสนอข้อมูลอย่างเป็นขั้นเป็นตอนของกระบวนการเข้าสู่อาชีพนักข่าวนี้จะช่วยทำให้มองเห็นพัฒนาการทางอาชีพนี้ด้วยความเข้าใจมากขึ้น